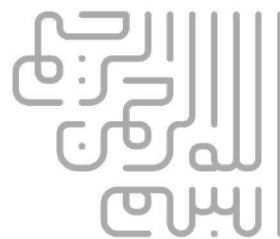

مطالعه تطبیقی ابتکارات دیپلماتیک مجالس دنیا؛ ظرفیت‌های فراروی دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۵/۲۴
Publish Date: 2026/08/15

عنوان: مطالعه تطبیقی ابتکارات دیپلماتیک مجالس دنیا؛ ظرفیت‌های فراروی دیپلماسی
پارلمانی جمهوری اسلامی ایران
تهیه و تدوین (Author): مصطفی دلاورپوراقدم
واژه‌های کلیدی: دیپلماسی پارلمانی، دیپلماسی مجامع، گروه‌های دوستی، احزاب پارلمانی
ناشر: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

DOI: <https://doi.org/10.22034/mrc.report.21767>

Permanent Link:

Publisher : Islamic Parliament Research Center of Iran

شماره مسلسل: ۲۱۷۶۷

کد موضوعی: ۲۶۰

عنوان: مطالعه تطبیقی ابتکارات دیپلماتیک مجالس دنیا؛ ظرفیت های فراروی

دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران

نوع گزارش: طرح/ لایحه ☐، نظارتی ☐، راهبردی ☒، پیش نویس قانونی ☐

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه مطالعات پارلمانی)

ناظران علمی: جلیل محبی، مهدی امیری

همکار: حسن خداوردی

گرافیک و صفحه آرایی: زهرا دلاوری

ویراستار ادبی: زهره عطاردی

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۵/۰۲/۲۰

نماینه در پایگاه مرکز اطلاعاتی علمی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noor Mags)

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۸
۲. پیشینه.....	۹
۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز.....	۹
۲-۲. سوابق تقنینی.....	۹
۳. خلاقیت‌های دیپلماتیک مجالس دنیا.....	۱۰
۴. ابتکارات دیپلماتیک مجلس دوازدهم.....	۱۸
۵. جمع‌بندی.....	۲۰
منابع و مآخذ.....	۲۳

فهرست جداول

جدول ۱. سوابق مطالعاتی مرتبط با دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران.....	۹
جدول ۲. پیشینه قوانین مرتبط با دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران.....	۹
جدول ۳. نظام مسائل دیپلماسی پارلمانی و ابتکارات مجلس شورای اسلامی.....	۲۰
جدول ۴. ابتکارات دیپلماسی پارلمانی و توصیه‌های سیاستی به مجلس شورای اسلامی.....	۲۲

مطالعه تطبیقی ابتکارات دیپلماتیک مجالس دنیا؛ ظرفیت‌های فراروی دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران

چکیده

مستندسازی و بومی‌سازی ابتکارات دیپلماتیک مجالس دنیا از مهم‌ترین روش‌های مرسوم ارتقای ارزش‌افزوده مذاکرات دیپلماتیک نمایندگان است. در این گزارش ضمن اشاره به خلاقیت‌های دیپلماسی پارلمانی، راهکارهایی برای تقویت ضریت اثرگذاری گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم با توجه به اهداف سرفصل سیاست خارجی قانون برنامه هفتم پیشنهاد شده‌اند. رفع ناترازی بین دانش و مهارت‌های دیپلماسی عمومی و رسمی، بارگذاری سامانه نوآوری‌های دیپلماسی پارلمانی، انتفاع حداکثری از فرصت‌های دیپلماتیک پارلمان دیجیتال، جایابی هوش مصنوعی در مختصات دیپلماسی پارلمانی پساجنگ رمضان، شبیه‌سازی الگوهای رفتاری مجالس کشورهای رقیب و متخاصم در شرایط حین و پساجنگ رمضان، بهره‌گیری از ظرفیت سلسله‌جلسات خبرگانی برای افزایش ضریب کارآمدی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان، پایه‌گذاری مدارس حکمرانی دیپلماسی پارلمانی و استفاده از نظرات مشورتی قانونگذاران ادوار مسلط بر حوزه سیاست خارجی و درنهایت استفاده از ظرفیت دیپلماسی پارلمانی سران به‌ویژه انتفاع حداکثری از پتانسیل دیپلماتیک رئیس مجلس، رئیس کمیسیون امنیت ملی، رؤسای گروه‌های دوستی و رؤسای شورای اجرایی در اتحادیه بین‌المجالس جهانی، مجمع مجالس آسیایی و اتحادیه بین‌المجالس اسلامی از مهم‌ترین توصیه‌های سیاستی به مجلس دوازدهم برای افزایش سهم دیپلماسی پارلمانی در مدیریت نظام مسائل اساسی سیاست خارجی در مقطع پساجنگ رمضان است.

بیان / شرح مسئله

یکی از الزامات سیاست خارجی متوازن در شرایط تشدید جنگ‌های ترکیبی به‌ویژه در دوره پساجنگ رمضان، استفاده از تمامی ظرفیت‌های دیپلماسی رسمی و دیپلماسی مکمل برای تقویت بازدارندگی سیاسی و اعتبارزدایی از روایت‌های انحرافی است. در همین راستا، کاهش ناترازی بین دیپلماسی پارلمانی و رسمی در راهبرد سیاست خارجی کلان جمهوری اسلامی ایران، مستلزم اهتمام نماینده-دیپلمات‌های مجلس شورای اسلامی به خلق ابتکار عمل و استفاده از شیوه‌های نو در مذاکرات دوجانبه و مجامع پارلمانی است.

نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

- مجالس دنیا با تحول و نوآوری در سه بخش ساختارهای متولی دیپلماسی پارلمانی، بهبود مستمر فرایندها و ارتقای دانش و مهارت‌های نماینده-دیپلمات‌ها به دنبال خلق ظرفیت‌های جدید در حوزه دیپلماسی پارلمانی هستند.
- مستندسازی دیجیتال شرح مذاکرات رئیس مجلس، رؤسای گروه‌های دوستی، رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و اعضای شورای اجرایی در مجامع پارلمانی، از ابتکارات دبیران کل مجالس پیشرو برای کمک به غنای ادبیات دیپلماسی پارلمانی است.
- مجالس پیشرو برنامه‌ریزی در هر دو سطح مطالعات کاربردی و مطالعات محض دیپلماسی پارلمانی را در اولویت قرار داده‌اند. پایه‌گذاری مدارس حکمرانی دیپلماسی پارلمانی بیشتر بر پژوهش‌های نظری و بنیادین، اما برگزاری دوره‌های مهارت‌ورزی به سمت رفع نیاز راهبردی و کاربردی نمایندگان در میز مذاکرات متمرکز هستند.
- دیپلماسی پارلمانی هوش مصنوعی از آثار وضعی پیشرفت پارلمان دیجیتال در تمامی سطوح وظایف نمایندگی است که به‌وضوح بر روندهای حاکم بر تنقیح قوانین مرتبط با دیپلماسی پارلمانی، برآورد سناریوهای عدم قطعیت سیاست خارجی و رفتار دیپلماتیک مجالس دنیا تأثیر گذاشته‌اند.
- برخی مجالس پیشرو با ایجاد شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی و ارسال نظرات مشورتی این شورا برای رئیس پارلمان، نگاه راهبردی و جامع به حوزه دیپلماسی پارلمانی را تقویت نموده‌اند.
- پایش ابتکارات دیپلماتیک مجالس پیشرو نشانگر پررنگ بودن سلسله‌جلسات نخبگانی برای سنجش آثار وضعی هوش مصنوعی بر کارکردهای دیپلماتیک نمایندگان است.
- برخی مجالس ملی و مجامع پارلمانی همچون پارلمان اروپا در راستای دیپلماسی روایی مداخله‌گرایانه در امور داخلی کشورهای مخالف و با ویرتین حمایت از حقوق بشر، از شیوه عوام‌فریبانه اهدای جوایز به غرب‌گرایان استفاده می‌کنند.
- برخی مجالس با تشکیل «اجلاس رؤسای کمیته‌های دائمی» یا «اجلاس رؤسای گروه‌های سیاسی» به دنبال تقویت خرد جمعی در حوزه‌های فرباخشی سیاست خارجی هستند.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

- برگزاری دوره‌های مهارت‌ورزی و آشنایی با آخرین فنون دیپلماسی و علوم تابعه همچون روان‌شناسی سیاسی، زبان بدن و مجامع مهم پارلمانی برای نمایندگان جدیدالورود مجلس شورای اسلامی به‌ویژه در مقطع زمانی اعلام نتایج انتخابات تا آغاز رسمی دوره جدید مجلس می‌تواند ضریب کارآمدی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان را ارتقا دهد.
- تهیه بانک خلاقیت‌ها و نوآوری‌های دیپلماسی پارلمانی در قالب سامانه دستیار هوشمند دیپلماسی پارلمانی، چالاک‌ی و سرعت عمل دیپلماتیک نمایندگان در سناریوهای عدم قطعیت سیاست خارجی را افزایش می‌دهد.

- تشکیل گروه دوستی مجلس دوازدهم با برخی مجامع مهم پارلمانی همچون بریکس پلاس، شانگهای و جنبش عدم تعهد می‌تواند دیپلماسی پارلمانی روایی جمهوری اسلامی ایران در میادین بین‌المللی را ارتقا دهد.
- ایجاد نظام ارزشیابی مستمر عملکرد سالانه هیئت‌های دیپلماتیک و تقویت نظارت همگانی بر عملکرد آنان به صورت مستقیم ضریب کارآمدی، شفافیت و مردمی‌سازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان به‌ویژه در شرایط پساجنگ رمضان را افزایش می‌دهد.
- یکی از ظرفیت‌های دیپلماسی روایی مجلس شورای اسلامی در شرایط تشدید جنگ شناختی پساجنگ رمضان، خلق فرصت از سخنرانی رئیس مجلس شورای اسلامی و رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی در کنفرانس‌های مهم منطقه‌ای و جهانی است. از طرفی ابتکار عمل مجلس دوازدهم در برگزاری اجلاس رؤسای مجالس کشورهای منطقه و پیرامونی برای کمک به امنیت و صلح پایدار، می‌تواند کارآمدی دیپلماسی موازی و مکمل مجلس شورای اسلامی برای عبور از تهدیدات ترکیبی پساجنگ رمضان را افزایش دهد.
- ابتکار عمل مجلس دوازدهم برای برگزاری اجلاس سالانه رؤسای مراکز پژوهشی مجالس شانگهای و بریکس پلاس، گامی عملیاتی برای اشتراک‌گذاری ظرفیت مجالس عضو در حوزه‌های مهمی همچون هوش مصنوعی، شبیه‌سازی و دیپلماسی پارلمانی است.
- جمهوری اسلامی ایران با کشورهایی همچون جمهوری خلق چین و فدراسیون روسیه دارای توافق‌نامه‌های بلندمدت راهبردی است. شناسایی ظرفیت‌های شراکت راهبردی پارلمانی با این دو کشور می‌تواند به توانمندسازی دیپلماسی روایی و تقویت منطقه‌گرایی پارلمانی کمک کند.

۱. مقدمه

سیاست خارجی متوازن، مستلزم استفاده توانمند از ظرفیت‌های دیپلماسی رسمی و عمومی است. توانمندسازی دیپلماسی مکمل پارلمانی، بخشی از مطالبات رهبر شهید انقلاب از نمایندگان مجلس دوازدهم بود. دیپلماسی پارلمانی، موتور پیشران و گاهی تنظیم‌کننده دیپلماسی عمومی است. تحقق دیپلماسی پارلمانی پیشران و کارآمد در جغرافیای تمدن نوین انقلاب اسلامی و انتفاع حداکثری از پتانسیل دیپلماتیک نمایندگان در ژئوپلیتیک غرب آسیا و هندسه قدرت جهانی، مستلزم بازنمایی مستمر نظام مسائل اساسی سیاست خارجی و جایابی مناسب خلاقیت‌های دیپلماتیک در منظومه دیپلماسی پارلمانی است. به‌طوری‌که تهیه بانک نوآوری‌های دیپلماتیک مجالس دنیا، نقطه عطفی در ایجاد طوفان فکری در حوزه کارآمدسازی دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران در مقطع پساجنگ رمضان است. ابتکارات دیپلماتیک مجالس دنیا در سه لایه مجالس ملی، مجامع پارلمانی منطقه‌ای و اتحادیه بین‌المجالس جهانی قابل تفکیک هستند. امید است این گزارش راهبردی و کاربردی، پنجره جدیدی برای آشنایی نمایندگان با ابتکارات نوین دیپلماسی پارلمانی باز نموده و فرایند‌گذار از دیپلماسی پارلمانی سنتی به دیپلماسی پارلمانی هوشمند و تحول‌گرا در افاق ایران ۱۴۰۷ را تسریع بخشد.

۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز

جدول ۱. سوابق مطالعاتی مرتبط با دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران

عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر	توضیحات
وظایف و اهداف گروه‌های دوستی پارلمانی در کشورهای آلمان، فرانسه، پرتغال، ترکیه، کانادا، استرالیا و ایران	مهرماه ۱۳۹۲	۱۳۲۳۰	دفتر مطالعات سیاسی	مطالعه تطبیقی ابتکارات دیپلماتیک مجالس دنیا برای ارتقای کارآمدی گروه‌های دوستی
رویکرد فراکسیون‌های پارلمانی کشورهای همسایه در قبال ایران	شهریورماه ۱۳۹۴	۱۴۴۱۰	دفتر مطالعات سیاسی	بررسی نقش احزاب و فراکسیون‌های مجلس در افزایش ضریب اثرگذاری دیپلماسی پارلمان
بایسته‌های توانمندسازی ظرفیت‌های نظارتی و دیپلماتیک قوه مقننه در کلام رهبر معظم شهید انقلاب (مدظله‌العالی)	بهمن‌ماه ۱۴۰۱	۱۸۷۷۰	دفتر مطالعات سیاسی	ریل‌گذاری نقشه راه دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران براساس تحلیل مضامین و بیانات رهبر شهید انقلاب
نقش رسانه‌ها در مردمی‌سازی فعالیت‌های دیپلماتیک و نظارتی نمایندگان	دی‌ماه ۱۴۰۱	۱۸۶۷۴	دفتر مطالعات سیاسی	الگوها و شیوه‌های مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی با استفاده از ظرفیت اصحاب رسانه
مطالعه تطبیقی دیپلماسی پارلمانی؛ ابتکارات دیپلماتیک مجالس آلمان و ایتالیا	شهریورماه ۱۴۰۳	۲۰۰۲۵	دفتر مطالعات سیاسی	مستندسازی و بومی‌سازی تجارب دیپلماتیک مجالس جمهوری فدرال آلمان و ایتالیا
مطالعه تطبیقی مجالس قانونگذاری آسیا- ظرفیت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم با اندونزی و چین	دی‌ماه ۱۴۰۳	۲۰۳۶۲	دفتر مطالعات سیاسی	غربالگری دستاوردهای دیپلماتیک مجالس اندونزی و چین و بومی‌سازی آنها متناسب با نیاز هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم
اصول و مبانی دیپلماسی پارلمانی، با تأکید بر قانون برنامه هفتم پیشرفت	بهمن ۱۴۰۴	-	دفتر مطالعات سیاسی	در این کتاب به مهم‌ترین فرصت، ابزار و ظرفیت‌های توانمندسازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان متناظر با اهداف فصول ۲۱ و ۲۲ قانون برنامه هفتم اشاره شده است.

۲-۲. سوابق تقنینی

جدول ۲. پیشینه قوانین مرتبط با دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران

ردیف	عنوان قانون	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	نکات برجسته
۱	قانون عضویت مجلس شورای اسلامی در اتحادیه بین‌المجالس	مجلس شورای اسلامی	۲۵ آذر ۱۳۶۹	عضویت مجلس شورای اسلامی در اتحادیه بین‌المجالس در ۲۵ آذر ۱۳۶۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و با تأیید آن ازسوی شورای نگهبان، از ۲۸ آذر ۱۳۶۹ به قانون تبدیل شد. در این ماده‌واحد به مجلس شورای اسلامی اجازه داده شد به عضویت اتحادیه بین‌المجالس درآید. حق عضویت از بودجه مجلس شورای اسلامی قابل پرداخت خواهد بود.
۲	قانون اساسنامه گروه پارلمانی جمهوری اسلامی ایران عضو اتحادیه بین‌المجالس	مجلس شورای اسلامی	۲۰ تیر ۱۳۶۲	«قانون اساسنامه گروه پارلمانی جمهوری اسلامی ایران عضو اتحادیه بین‌المجالس» در بیستم تیر ۱۳۶۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

ردیف	عنوان قانون	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	نکات برجسته
۳	قانون موافقت‌نامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و مجمع مجالس آسیایی در رابطه با حقوق، مزایا و مصونیت‌های دبیرخانه دائمی مجمع مجالس آسیایی	مجلس شورای اسلامی	نهم مرداد ۱۴۰۱	این قانون با ۲۰۶ رأی موافق، ۴ رأی مخالف و ۲ رأی ممتنع از ۲۳۴ رأی مأخوذه به تصویب رسید. در ماده سوم این قانون تصریح شده است که مقر دبیرخانه دائمی در جمهوری اسلامی ایران و در شهر تهران خواهد بود. در این قانون درخصوص مصونیت دبیرخانه دائمی، نحوه معافیت از مالیات بر اموال، تسهیلات روادید و اقامت و چگونگی حل‌وفصل اختلافات مشخص شده است.
۴	قانون عضویت مجلس شورای اسلامی در اتحادیه پارلمانی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی	مجلس شورای اسلامی	۱۹ اسفند ۱۳۸۰	در ماده واحده این قانون تصریح شده است که به مجلس شورای اسلامی اجازه داده می‌شود به عضویت اتحادیه پارلمانی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی درآید. حق عضویت و کلیه هزینه‌های قانونی از بودجه مجلس شورای اسلامی قابل پرداخت خواهد بود.

۳. خلاقیت‌های دیپلماتیک مجالس دنیا

مهم‌ترین نوآوری‌ها و خلاقیت‌های دیپلماسی پارلمانی مجالس دنیا که به ارتقای کارایی، شفافیت، هوشمندسازی و مردمی‌سازی فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم کمک شایانی می‌کنند عبارت‌اند از:

■ رفع ناترازی بین دانش و مهارت‌های دیپلماسی پارلمانی و رسمی

یکی از محورهای کلیدی در ارتقای کارآمدی فعالیت‌های دیپلماتیک مجالس دنیا، گذار از دیپلماسی منفعل به دیپلماسی فعال با تمرکز بر رویکرد آموزش‌محور و مسئله‌محور است. مستندسازی شرح مذاکرات دیپلماتیک از روش‌های مرسوم برخی مجالس برای ارتقای مهارت‌های دیپلماتیک قانونگذاران است. برای مثال در کشور هند، با انتشار سالانه «تاریخ شفاهی مذاکرات دیپلماتیک نمایندگان»^۱، مهم‌ترین تجارب گروه‌های دوستی و رؤسای هیئت‌های دیپلماتیک مستند می‌شود. در همین راستا برخی کشورها با تقویت زیرساخت‌های «پارلمان دیجیتال» و «کتابخانه دیجیتال پارلمانی»^۲، گذار از دیپلماسی پارلمانی سنتی به «دیپلماسی پارلمانی هوشمند» را به‌عنوان یکی از الزامات چابک‌سازی هیئت‌های دیپلماتیک برگزیده‌اند. در همین راستا، یکی از اولویت‌های «مرکز اطلاعات و تحقیقات»^۳ کتابخانه مجلسین هند، دیجیتال‌سازی اسناد و گزارش‌های مرتبط با دیپلماسی پارلمانی در قالب انتشار کتاب و فصلنامه‌های الکترونیکی است [۱]. اهمیت اشرف گروه‌های دوستی به دانش و مهارت‌های نوین روابط بین‌الملل و سیاست خارجی در توانمندسازی دیپلماسی پارلمانی به حدی است که مجالس برخی کشورها، نهاد جداگانه‌ای را برای ارتقای آموزش و مهارت‌های دیپلماتیک نمایندگان ایجاد نموده‌اند. برای مثال «مؤسسه تحقیقاتی و آموزشی پارلمانی برای دموکراسی»^۴ مجلس لوک‌سب‌های هند با هدایت و راهبری دبیرکل پارلمان و برگزاری کارگاه‌های آموزشی و مهارت‌ورزی، نقش مهمی را در اشرف قانونگذاران جوان جدیدالورود به آخرین رویدادهای بین‌المللی ایفا نموده است. به‌طوری‌که تمامی نمایندگان که برای اولین بار خواستار حضور در تیم‌های دیپلماتیک مجلسین هند هستند، بایستی در دوره‌های آموزشی و مهارت‌ورزی این مؤسسه شرکت کنند [۲]. در برخی مجالس به‌ویژه کشورهای دارای نظام پارلمانی که حزب حاکم بر مجلس، دولت را تشکیل می‌دهد، نهادهایی برای هم‌افزایی توان تحقیقاتی پارلمان و دولت ایجاد شده است. برای مثال در سنای جمهوری اسلامی پاکستان، «کمیته امور پارلمانی»^۵ کارکرد هماهنگ‌سازی فعالیت‌های پارلمانی ایالت‌ها و هدایت آن به سمت هم‌افزایی ظرفیت مطالعاتی دیپلماسی پارلمانی و رسمی را برعهده دارد. از طرفی با توجه به سابقه سه جنگ با هند و به‌منظور حمایت‌های تقنینی از

1. Oral History of Diplomatic Negotiations Between Representatives
2. Parliament Digital Library
3. Research and Information Service
4. Parliamentary Research and Training Institute for Democracies (PRTID)
5. Parliamentary Affairs Committee

دستاوردهای پژوهشی و تحقیقاتی دفاعی، «کمیته تولیدات دفاعی»^۱ در ساختار سنای پاکستان ایجاد شده است.

■ تأسیس مدارس حکمرانی دیپلماسی پارلمانی

یکی از ابتکارات بنیادین مجالس پیشرو برای انتقال دانش و مهارت‌های دیپلماتیک به نمایندگان در عصر حکمرانی دانش، تأسیس «مدارس دیپلماسی پارلمانی»^۲ است. استفاده از این شیوه در انتقال دانش و مهارت‌های لازم به نمایندگان دارای تجارب پایین در حوزه فعالیت‌های دیپلماتیک، کمک شایانی می‌کند و به صورت مستقیم مهارت‌های مذاکراتی آنان را تقویت می‌نماید. یکی از ابتکارات مجلس جمهوری فدرال آلمان (بوندستاگ) برای ارتقای مهارت‌های دیپلماتیک، تبادل دانشجویان علاقمند به حوزه دیپلماسی پارلمانی و برگزاری کارگاه‌های مشترک مطالعاتی است. برای مثال از سال ۱۹۸۳، «برنامه کارآموزی پارلمانی»^۳ به کارآموزان جوان آلمانی این فرصت را داده است که در یک برنامه تبادل سالانه دانشجویان با کنگره آمریکا شرکت کنند. هم‌زمان، برخی کارآموزان علاقمند به دیپلماسی پارلمانی در دانشگاه‌های آمریکا نیز در برنامه تبادل متقابل در آلمان شرکت می‌کنند. در اتحادیه بین‌المجالس آند نیز با تأسیس «مدارس مجالس قانونگذاری» به آموزش و فرهنگ‌سازی مفاهیم دیپلماسی قانونگذاری بین شهروندان و نمایندگان جوان جدیدالورود کمک کرده است. مدارس دیپلماسی پارلمانی از طریق بالا بردن مفاهیم پایه و نظری مرتبط با فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان، نقش مهمی را در پیشرفت مطالعات بنیادین دیپلماسی پارلمانی ایفا می‌کند [۳].

■ انتفاع حداکثری از ظرفیت دیپلماسی پارلمانی سران

برخی مجالس با ابتکار عمل سیاسی و اتخاذ تدابیر لازم به سمت انتفاع حداکثری از پتانسیل دیپلماتیک رؤسای مجلس، کمیسیون امنیت ملی و گروه‌های دوستی گام برداشته‌اند و بر این باورند تقویت تماس‌های دیپلماتیک و برگزاری نشست‌های سالانه بین رؤسای مجالس از بازخورد سریع و مؤثر در توانمندسازی دیپلماسی پارلمانی برخوردار است. برای مثال «همایش رؤسای مجالس اتحادیه اروپا و پارلمان اروپا»^۴ از سال ۱۹۹۹ به صورت سالانه بین رئیس پارلمان اروپا و رؤسای مجالس اروپایی برگزار و راهبردی دیپلماسی پارلمانی اتحادیه اروپا در قبال تحولات منطقه‌ای و جهانی هماهنگ و هم‌افزایی شوند [۴]. این کنفرانس در نیمه اول هر سال توسط «رئیس اتحادیه اروپا»^۵ سازماندهی می‌شود. در سال‌های اخیر، «رؤسای مجالس ملی کشورهای نامزد»^۶ نیز در این همایش شرکت می‌کنند.

«انجمن سناهای اروپا»^۷ یکی دیگر از ابتکارات دیپلماسی پارلمانی سران اتحادیه اروپا با هدف هم‌افزایی ظرفیت سیاست خارجی مجالس سنای این اتحادیه است. این ابتکار عمل برای اولین بار در سال ۲۰۰۰ میلادی توسط رئیس وقت سنای جمهوری فرانسه، «کریستین پونسله»^۸ با هدف تقویت جایگاه سنا در سیاست خارجی و روابط بین‌الملل ایجاد شد و شامل رؤسای سنای ۱۵ کشور اروپایی است. ابتکار عمل دیپلماتیک اتحادیه بین‌المجالس جهانی در برگزاری «جلاس رؤسای مجالس دنیا» از دیگر مصادیق دیپلماسی پارلمانی سران است که هر پنج سال یک‌بار با هدف تبادل خلاقیت‌ها و تجارب مرتبط با ارتقای کارایی و اثربخشی دیپلماسی مجامع برگزار می‌شود. مصداق دیگر می‌توان به مشارکت فعال هیئت‌های دیپلماتیک پارلمان سوئد در برگزاری «کنفرانس رؤسای مجالس ملی کشورهای عضو اتحادیه اروپا»^۹ اشاره نمود.

■ افزودن سهم خلاقیت و ابتکار عمل در سبب دیپلماسی پارلمانی

برخی مجالس پیشرو بر این باورند تحول ساختاری در کنار توانمندسازی نمایندگان و بهبود مستمر فرایندها از ملزومات پویاسازی دیپلماسی پارلمانی است و در همین رابطه، نهاد مشخصی را برای ارتقای نوآوری در هر سه بخش تقنین، نظارت و دیپلماسی پارلمانی ایجاد نموده‌اند. برای

1. Defense Production Committee
2. Parliamentary Diplomacy Schools
3. Parliamentary Partnership Program
4. Conference of Parliamentary Speakers from the European Union and the European Parliament
5. Presidency of the European Council
6. Speakers of the Assemblies from Candidate Countries.
7. Association of European Senates
8. Christian Poncelet
9. Conference of Speakers of the National Parliaments of the EU Member States

مثال در سنای جمهوری پاکستان، «کمیته برنامه‌ریزی، توسعه و ابتکارات ویژه» متولی شناسایی و غربالگری خلاقیت‌ها و شیوه‌های ابتکارانه در فعالیت‌های دیپلماتیک مجلسین این کشور است.

■ افزایش سهم هوش مصنوعی در سبد دیپلماسی پارلمانی

با فراگیر شدن هوش مصنوعی و پیدایش «دیپلماسی هوش مصنوعی» نه تنها دولت‌ها، بلکه نمایندگان نیز با کاربست دیپلماسی پارلمانی هوش مصنوعی به دنبال برآورد رفتار دیپلماتیک هم‌تایان خود در سایر کشورها هستند. گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات و توجه حکمرایان به تقویت دیپلماسی پارلمانی هوشمند، اهتمام نمایندگان به کاربست هوش مصنوعی در خلاقیت‌های دیپلماتیک مجالس دنیا را افزایش داده است. مجالس پیشرو با استفاده از ظرفیت هوش مصنوعی و جایابی آینده مجامع پارلمانی در تحولات منطقه‌ای و جهانی، در رویدادهای بین‌المللی حضور می‌یابند و به‌مرور رابطه بین هوش مصنوعی و دیپلماسی مجامع پارلمانی در حال افزایش است [۵].

■ ایجاد شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی

در برخی مجالس ملی و مجامع پارلمانی با ایجاد «شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی» به سمت تقویت خرد جمعی گام برداشته‌اند. برای مثال در پارلمان اروپا، چهل و چهار هیئت نمایندگی، متولی فعالیت‌های دیپلماتیک هستند. این هیئت‌ها اکثراً کوچک (حدود ۱۵ نماینده پارلمان اروپا)، اما برخی بزرگتر هستند. رؤسای این هیئت‌ها مانند رؤسای کمیته‌های دائمی، دارای کنفرانس سران هستند، به‌طوری‌که رؤسای تمام ۴۴ هیئت دیپلماتیک از مهم‌ترین ارکان مشورتی دیپلماسی پارلمانی اتحادیه اروپا هستند [۶].

■ تشکیل گروه دوستی با مجامع مهم پارلمانی

در دیپلماسی سنتی، گروه‌های دوستی معمولاً بین المجالس ملی تشکیل می‌شدند؛ اما با افزایش اهمیت دیپلماسی نهادی و اهتمام هیئت‌های دیپلماتیک برای حضور در مجامع بین‌المللی به‌مرور برخی مجالس به تشکیل گروه‌های دوستی با مجامع پارلمانی اقدام نموده‌اند. برای مثال یکی از نوآوری‌های دیپلماتیک پارلمان اروپا، داشتن هیئت‌های نمایندگی با سازمان‌ها و مجامع مهم پارلمانی است. یکی از ابتکارات دیپلماتیک پارلمان لهستان نیز، تشکیل «هیئت‌های دائمی پارلمانی»^۲ در مجامع پارلمانی همچون مجمع پارلمانی شورای اروپا، مجمع پارلمانی ناتو، مجمع پارلمانی سازمان امنیت و همکاری اروپا، کنفرانس پارلمانی دریای بالتیک و اتحادیه بین‌المجالس جهانی است [۷]؛ درحالی‌که گروه‌های دوستی مجلس شورای اسلامی، کشور محور هستند و در ساختار دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، گروه دوستی با هیچ‌یک از مجامع پارلمانی ایجاد نشده است، که این امر ارزش افزوده دیپلماسی مجامع را کاهش داده است.

■ شبیه‌سازی تحرکات دیپلماتیک مجالس رقیب یا دشمن

در طول سال‌های گذشته، محققان و دست‌اندرکاران روابط بین‌الملل از شبیه‌سازی‌ها به‌عنوان ابزار تجربی، پیش‌بینی‌کننده و آموزشی برای مدل‌سازی دنیای واقعی استفاده کرده‌اند. یکی از ابتکارات دیپلماسی پارلمانی هوشمند در کشورهای پیشرفته، استفاده از ظرفیت فناوری‌های نوظهور برای ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری در مجامع پارلمانی و شبیه‌سازی رفتار دیپلماتیک مجالس رقیب یا متخاصم در مواجهه با جمهوری اسلامی ایران و نظام مسائل اساسی سیاست خارجی است.

■ ایجاد نظام ارزشیابی عملکرد هیئت‌های دیپلماتیک

برخی مجالس دنیا با ایجاد نظام ارزشیابی عملکرد شش ماهه یا یک‌ساله به سمت رتبه‌بندی یا ارزیابی عملکرد متولیان دیپلماسی پارلمانی اقدام نموده‌اند. برای مثال «هیئت دیپلماتیک رسمی سنا»^۳ در اسپانیا جهت ساماندهی سفرهای دیپلماتیک قانونگذاران با بررسی ضرورت سفر و میزان اهمیت آن برای منافع ملی، در خصوص موافقت یا مخالفت با آن تصمیم‌گیری می‌کند. به‌دلیل پیشگیری از تعارض منافع بین مأموریت‌های کمیسیون و سفرهای دیپلماتیک، مرجعیت موافقت با مأموریت‌های دیپلماتیک نمایندگان به هیئت‌رئیس سنا تفویض شده است تا متناسب با اهداف، مأموریت و عملکرد، شایسته‌سالاری در سفرهای دیپلماتیک تقویت شود. از طرفی در پارلمان اسپانیا، انجام بیش

1. Planning, Development and Special Initiatives
2. Permanent Parliamentary Delegations
3. Official Senate Delegation

از یک سفر دیپلماتیک در طول یک سال مجاز نیست [۸].

■ نظارت همگانی بر فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان

با تحول در حوزه رسانه و افزایش فناوری اطلاعات، مجالس دنیا تلاش می‌کنند با انتشار بصری و دیداری فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان، کارآمدی «نظارت همگانی»^۱ بر دیپلماسی پارلمانی را ارتقا دهند. هیئت‌های دیپلماتیک برخی مجالس با رویکرد فرصت‌محور به «پارلمان باز» و در راستای «مردمی‌سازی سیاست خارجی»، سازوکارهایی را برای شفاف‌سازی فعالیت‌هایشان و تقویت ارتباط دوسویه با جامعه و خبرگان در اولویت قرار داده‌اند. مجالس مذکور با ابتکار عمل در حوزه افکارسنجی و خلق فضاهای جدید نظارت همگانی، به صورت مستمر نظر شهروندان و جامعه نخبگانی در خصوص عملکرد دیپلماتیک نمایندگان را انعکاس می‌دهند. در برخی مجالس نیز از طریق تعبیه پست‌های الکترونیکی انحصاری برای هریک از قانونگذاران، رابطه‌ای دوسویه را بین قانونگذار و شهروند برقرار نموده و مواضع و عملکرد نماینده به صورت برخط در وبسایت مختص نماینده اطلاع‌رسانی می‌شود. در همین راستا، اتحادیه بین‌المجالس جهانی با رویکرد استمرار سلسله‌جلسات خبرگانی، «جلسه استماع پارلمانی سالانه با سازمان ملل» را هم‌زمان با اجلاس سالانه مجمع عمومی سازمان ملل با هدف اشتراک‌گذاری نظرات بین مدیران سازمان ملل، نمایندگان جامعه دیپلماتیک سازمان ملل متحد، دانشمندان و دانشگاهیان برگزار می‌کند. هریک از کمیته‌های دائمی سنای جمهوری پاکستان نیز دارای وبسایت تخصصی و پایگاه اطلاع‌رسانی مختص به خود هستند و تمامی جلسات استماع و مباحث مهم مطروحه در وبسایت کمیته‌ها بارگذاری می‌شود و شهروندان به صورت برخط از آخرین برنامه‌های کمیته امنیت ملی و روابط خارجی سنا اطلاع می‌یابند. در وبسایت مختص هریک از کمیته‌های دائمی، بخشی نیز با عنوان «بیانیه مطبوعاتی کمیته»^۲ قرار دارد. این شیوه دیپلماسی روایی سنای پاکستان از کنگره آمریکا الگوبرداری شده است که در آن هریک از کمیته‌های دائمی مجالس نمایندگان و سنا در وبسایت مختص به خود به صورت برخط جلسات استماع را پخش می‌کنند [۹].

برگزاری «نظرسنجی‌های الکترونیکی و ایجاد تالارهای گفت‌وگوی برخط»^۳، از جذابیت بالایی برای شهروندان برخوردار است. به‌طوری‌که در وبسایت برخی مجالس با تعبیه درگاه «نظرسنجی الکترونیکی از شهروندان»، نظر آحاد شهروندان در خصوص عملکرد دیپلماتیک قانونگذاران اطلاع‌رسانی می‌شود. مراکز افکارسنجی پارلمان از طریق دریافت نظرات مردم و خبرگان پیرامون مهم‌ترین نظام مسائل سیاست خارجی، نقش مهمی را در مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی ایفا می‌کنند. از دیگر کارکردهای مجالس پیشرو، شفاف‌سازی اخبار و روایت‌ها در خصوص حضور و نحوه انتخاب اعضای شورای اجرایی در اتحادیه بین‌المجالس جهانی است.

■ اهدای جوایز با رویکرد تقویت دیپلماسی روایی

برخی مجالس ملی و مجامع پارلمانی کشورهای غربی به منظور تقویت دیپلماسی روایی مداخله‌گرایانه و نفوذ در کشورهای مخالف از شیوه عوام‌فریبانه اهدای جوایز استفاده می‌کنند. پارلمان اروپا از طریق ارائه جوایز به فیلم‌سازان و فعالان غربگرای سایر کشورها به دنبال تقویت دیپلماسی روایی در کشور هدف است. برای مثال از سال ۲۰۰۷ میلادی، «جایزه لوکس»^۴ توسط پارلمان اروپا به فیلم‌هایی اهدا می‌شود که به موضوعات روز مورد علاقه عموم مردم اروپا می‌پردازند؛ اما با گذشت زمان، جایزه لوکس همانند «جایزه ساخارف»^۵ به یک جایزه سینمایی برای پیشبرد دیپلماسی روایی مداخله‌گرایانه پارلمان اروپا برای تحریف واقعیت‌ها در کشورهایمانند جمهوری اسلامی ایران، جمهوری خلق چین و فدراسیون روسیه تبدیل شده است.

■ جایابی مناسب بازوهای مطالعاتی در حوزه توانمندسازی دیپلماسی پارلمانی

یکی از خلاقیت‌های دیپلماسی پارلمانی مجالس دنیا، انتفاع حداکثری از ظرفیت دیپلماتیک بازوهای مطالعاتی است. برای مثال «مرکز

1. Public Oversight
2. Committee Press Release
3. Electronic Surveys and Creation of Online Discussion Forums
4. LUX Prize
5. Sakharov Prize

اطلاعات و تحقیقات^۱ کتابخانه مجلسین هند به صورت مستقیم در ارتقای دیپلماسی پارلمانی روایتی هند ایفای نقش می‌کند. این مرکز با انتشار کتابچه جیبی فهرست همایش‌ها و سمینارهای مهم بین‌المللی در جهت تقویت ارتباط اعضای هیئت‌های دیپلماتیک با جامعه خبرگانی در سطوح بین‌المللی فعال است. انتشار «کتاب‌های بزرگواران موجود در کتابخانه مجلس هند»^۲ و بارگذاری آثار پژوهشی قانونگذاران ارشد هند با هدف تجمیع و مستندسازی صاحبان تجربه و هدایت آن به سمت ارتقای کارایی و اثربخشی فعالیت‌های دیپلماتیک، بخشی از نوآوری بازوی مطالعاتی پارلمان هند برای انتفاع حداکثری از تجارب سیاست خارجی نمایندگان ادوار و هدایت آن به سمت ارتقای کارآمدی و اثربخشی فعالیت‌های دیپلماتیک مجلسین هند است. انتشار عناوین کتب و گزارش‌های منتشر شده کتابخانه مجلسین هند در ماهنامه «بولتن کتابخانه پارلمانی»^۳ برای اطلاع شهروندان با هدف ارتقای سواد رسانه‌ای شهروندان در مباحث مرتبط با دیپلماسی پارلمانی نیز نقش مهمی را در شفافیت‌افزایی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان ایفا می‌کند.

تهیه خلاصه تحقیقاتی، متن سخنرانی، تهیه اطلاعات پایه در خصوص کشوری خاص برای هیئت‌های دیپلماتیک، مطالعات تطبیقی، تهیه داده‌ها و آمارهای مورد نیاز نماینده در مناظرات و مباحث کمیته‌های مجلس از وظایف دیپلماتیک «اداره تحقیقات مجلس ملی پاکستان»^۴ است. این اداره با تهیه راهبرد پیشنهادی برای مشارکت هیئت‌های دیپلماتیک مجلسین پاکستان در مجامع بین‌المللی، نقش بی‌بدیلی را در ترویج دیپلماسی روایی پاکستان ایفا می‌کند. یکی دیگر از کارکردهای مهم این مرکز، «خدمات سخنرانی نویسی»^۵ به رؤسای مجلسین، نواب رئیس، رهبران احزاب اکثریت و اقلیت و قانونگذاران مجالس سنا و ملی جمهوری اسلامی پاکستان است. از طرفی «مؤسسه خدمات پارلمانی پاکستان»^۶ نیز به منظور افزایش «بهره‌وری نمایندگان پارلمان»،^۷ اطلاعات و داده‌های آماری را در سطوح ایالتی، ملی و بین‌المللی تفکیک می‌نماید. تدوین مقالات موردی، گردآوری داده‌های مستند، تهیه بیانیه‌های پارلمانی و تهیه پیش‌نویس متن سخنرانی برای رئیس مجلس ملی، نایب رئیس، رهبر حزب اقلیت مجلس، اعضای مجلس ملی و دبیرکل مجلس ملی از مهم‌ترین وظایف این مؤسسه برای تقویت دیپلماسی مکمل است، به طوری که بخش چشمگیری از نیاز هیئت‌های دیپلماتیک مجلسین پاکستان توسط آن تهیه می‌شود. این مؤسسه هر ساله با انتشار «گزارش سالانه پارلمانی»^۸، فعالیت‌ها و ابتکارات انجام شده توسط مجلسین پاکستان را به اطلاع افکار عمومی می‌رساند و با رصد و غربالگری داده‌ها و موضوع‌های مهم بین‌المللی، به دنبال شناخت بهتر قانونگذاران از تحولات جاری و روندهای پیش رو است. مؤسسه خدمات پارلمانی پاکستان از طریق برگزاری سلسله جلسات توجیهی برای پاسخ به سؤال‌های مردم و رسانه‌ها، نقش فعالی را در تسهیل آشنایی نمایندگان جدیدالورود با روندهای دیپلماسی پارلمانی ایفا می‌کند.

«مرکز خدمات پژوهشی مجلس ملی کره»^۹ یا نارس نیز در حوزه دیپلماسی پارلمانی پژوهشی بسیار فعال است. این مرکز اولین سمینار بین‌المللی را در سال ۲۰۱۰ برگزار کرد و تا سال ۲۰۲۵ میزبان چهارده سمینار بین‌المللی بوده است که بیش از چهل کشور در آن شرکت کرده‌اند. این مرکز در حال به اشتراک گذاری اطلاعات میان ایالات متحده آمریکا، اتحادیه اروپا، ژاپن و توسعه خدمات پژوهشی با اکثر کشورهای جهان است. مرکز خدمات پژوهشی مجلس ملی جمهوری کره در ۱۸ آوریل ۲۰۲۵، سومین «همایش ملی چشم‌انداز ۲۰۲۵»^{۱۰} را به میزبانی مجلس ملی برگزار کرد. مدیران نارس بر این باورند که «شبکه‌سازی»^{۱۱} مراکز خدمات پژوهشی به عنوان نیاز مشترک مجالس دنیا، به کارآمدسازی نهاد پارلمان کمک می‌کند. این مرکز با توجه به نوع نیاز و مطالبه هیئت‌های دیپلماتیک، چابک‌سازی فرایند

1. Research and Information Service
2. Books on Dignitaries Available in the Parliament Library
3. Parliament Library Bulletin
4. National Assembly Research Directorate (NARD)
5. Speech-writing Services
6. The Pakistan Institute for Parliamentary Services (PIPS)
7. Productivity of Parliamentarians
8. Parliamentary Year Report
9. National Assembly Research Service (NARS)
10. 2025 National Vision Conference
11. Networking

نهایی‌سازی گزارش‌های مرتبط با دیپلماسی پارلمانی را در اولویت قرار داده است. یکی دیگر از ابعاد دیپلماسی پارلمانی نارس، برقراری ارتباط با سایر مجالس دنیا از طریق برگزاری همایش‌های بین‌المللی با حضور خبرگان علمی است [۱۰].

■ لحاظ نمودن دغدغه نمایندگان در ریل‌گذاری نقشه راه مراکز پژوهشی پارلمانی

برخی مراکز پژوهشی مجالس دنیا با ارسال فرم اولویت‌ها به نمایندگان، آنان را در فرایند ریل‌گذاری نقشه راه دیپلماسی پارلمانی مشارکت می‌دهند. این ابتکار در راستای نماینده‌محوری و بخشی از سیاست پژوهشی اندیشکده‌های پارلمانی برای تقویت رابطه منسجم با کمیسیون‌های تخصصی و سنجش نیاز نمایندگان است. از طرفی همسویی راهبرد بازوهای مطالعاتی پارلمان با نظام مسائل اساسی مورد نظر نمایندگان، فرایند جذب اعتبار و بودجه بازوهای مطالعاتی را تسریع و تسهیل می‌کند.

■ انتشار بولتن دیپلماسی پارلمانی

برخی مراکز پژوهشی مجالس دنیا با تهیه بولتن سالانه دیپلماسی پارلمانی، مهم‌ترین منافع مشترک، اختلاف‌زا و متضاد با کشورهای همسو، رقیب و دشمن را طبقه‌بندی و راهکارهایی را متناظر با شرح وظایف گروه‌های دوستی منتشر می‌کنند.

■ بارگذاری سامانه دیجیتال شرح مذاکرات، عملکرد و دستاوردهای مجریان دیپلماسی پارلمانی

یکی از خلاقیت‌های دیپلماتیک مجالس هوشمند، مستندسازی شرح مذاکرات و تجارب دیپلماتیک رؤسای گروه‌های دوستی با هدف ارتقای عملکرد این گروه‌هاست.

■ ایجاد رکن مشورتی رؤسای کمیته‌های دائمی

در ساختار پارلمان اروپا، نهادی با عنوان «کنفرانس رؤسای کمیته‌های دائمی»^۱ دایر شده که مأموریت آن هماهنگ‌سازی فعالیت رؤسای کمیته‌های ویژه و دائمی است و رئیس آن برای یک دوره زمانی شش ماهه یا یک ساله انتخاب می‌شود.^۲ شایان ذکر است، پارلمان اروپا دارای ۲۰ کمیته دائمی است که هریک بین ۲۵ تا ۷۹ عضو، یک رئیس و ۴ نایب‌رئیس دارد که جلسات ماهیانه را در بروکسل برگزار می‌کنند.

■ ایجاد کرسی دیپلماسی پارلمانی در ارکان پژوهشی مجالس دنیا

برخی بازوهای مطالعاتی مجالس دنیا با پایه‌گذاری میز تخصصی دیپلماسی پارلمانی به دنبال آن هستند تا ضریب اثرگذاری خود را در فعالیت‌های دیپلماتیک قانونگذاران تقویت کنند. برای مثال، «مرکز پژوهش‌های مجلس نمایندگان خلق اندونزی»^۳ از پنج بخش اقتصاد و سیاست عمومی، روابط بین‌الملل، حقوق، رفاه اجتماعی و سیاست تشکیل شده است و بخش روابط بین‌الملل شامل کرسی‌های تخصصی سیاست خارجی، مسائل منطقه‌ای، سازمان‌های بین‌المللی، سیاست و امنیت بین‌الملل، اقتصاد بین‌الملل، محیط زیست جهانی و دیپلماسی پارلمانی است.

■ تصاحب کرسی‌های مدیریتی در اتحادیه بین‌المجالس جهانی

رهبران برخی مجالس بر این باورند موفقیت در تصاحب کرسی‌های مدیریتی اتحادیه بین‌المجالس جهانی، سهم آنان در حکمرانی مجامع بین‌المللی را ارتقا می‌دهد. بیشترین تمرکز شوراهای اجرایی به سمت حضور در رقابت‌های مرتبط با انتخاب رئیس، کمیته اجرایی، شورای سیاستگذاری و دبیرکل اتحادیه است.

■ پایه‌گذاری مجامع پارلمانی منطقه‌ای

یکی از خلاقیت‌های دیپلماتیک مجالس پیشرو، شناسایی ظرفیت‌های تقویت منطقه‌گرایی پارلمانی است. برای مثال، «گروه دوستی پارلمانی منطقه‌ای» یکی از ابتکارات پارلمان سوئد برای تقویت منطقه‌گرایی و مشارکت فعال در نهادهایی همچون «شورای نوردیک»^۴.

1. Conference of Committee Chairs

2. <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/conference-of-committee-chairs.html>.

3. Research Centre of The House of Representatives of the Republic of Indonesia

4. Nordic Council

«مجمع پارلمانی شورای اروپا»^۱، «مجمع پارلمانی سازمان امنیت و همکاری اروپا»^۲، «مجمع پارلمانی ناتو»^۳، «مجمع پارلمانی اتحادیه مدیترانه»^۴، «کنفرانس پارلمانی دریای بالتیک»^۵ و «کنفرانس نمایندگان مجالس منطقه قطب شمال»^۶ است.

■ انتفاع حداکثری از نقش دیپلماتیک احزاب و فراکسیون‌ها

در کشورهای برخوردار از نظام پارلمانی فدرالیسم که در آنها نقش احزاب در سپهر حکمرانی برجسته است، تجارب خوبی در حوزه کنشگری دیپلماتیک فراکسیون‌های پارلمانی حاصل شده است. در همین رابطه رتبه‌بندی جایگاه احزاب و فراکسیون‌ها در کشورهای دارای نظام پارلمانی و اتخاذ تمهیدات لازم برای ارتقای مهارت‌های دیپلماتیک رؤسای احزاب و فراکسیون‌های مجلس شورای اسلامی، می‌تواند وزن فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم را ارتقا دهد. به عنوان مثال، نقش احزاب و فراکسیون‌های پارلمانی در ساختار و فرایند قانونگذاری هند بسیار برجسته و تأثیرگذار است. هر حزب به تنهایی یا از طریق ائتلاف با سایر احزاب، برای تشکیل دولت به رأی ۲۷۲ از ۵۴۳ نماینده پارلمان نیاز دارد. با استناد به اصل ششم قانون اساسی اسپانیا نیز، احزاب سیاسی مظهر «کثرت‌گرایی سیاسی» و ابزاری برای مشارکت سیاسی هستند. به همین دلیل یکی از اولویت‌های «مرکز علوم و فناوری مجلس نمایندگان اسپانیا»^۷، ارتباط مستمر با دبیران و رهبران احزاب اکثریت و اقلیت پارلمان و دریافت دغدغه آنان در حوزه دیپلماسی پارلمانی است.

■ برقراری شراکت راهبردی دیپلماتیک

برخی مجالس دنیا با انعقاد همکاری‌های بلندمدت پارلمانی با کشورهای همسو به دنبال آن هستند «ضریب دیپلماسی پارلمانی»^۸ را تقویت کنند. یکی از کارویژه‌های گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلمات مجلس جمهوری فدرال آلمان (بوندستاگ)، انعقاد «تفاهم‌نامه شراکت راهبردی» با کشورهای همسوست. بوندستاگ با تشکیل ۵۴ گروه دوستی تا ژوئیه ۲۰۲۶، گسترش دیپلماسی پارلمانی دوجانبه را در اولویت قرار داده است. برای مثال با انتصاب رئیس مجلس دوازدهم به عنوان نماینده ویژه جمهوری اسلامی ایران در امور چین، ترسیم سند مشارکت همکاری‌های راهبردی بلندمدت بین المجالس ایران و چین علاوه بر افزایش ارزش افزوده دیپلماسی نگاه به شرق، قدرت چانه‌زنی نماینده ویژه جمهوری اسلامی ایران در امور چین را تسهیل، تسهیل و تقویت می‌کند.

■ استفاده از نظرات مشورتی رهبر حزب مخالف

ابتکار عمل فراکسیون حاکم در پارلمان هند در استفاده از نظرات رهبر حزب اقلیت یا رهبر اپوزیسیون به ارتقای کیفی فرایند دیپلماسی پارلمانی در این کشور کمک کرده است. بومی‌سازی این رویه در مجلس شورای اسلامی و برگزاری سلسله‌جلسات نخبگانی بین فراکسیون اکثریت، اقلیت و مستقل مجلس شورای اسلامی از مواردی است که به جهش خرد جمعی در حوزه دیپلماسی پارلمانی کمک می‌کند.

■ جایابی مناسب قانونگذاران جوان در مختصات دیپلماسی پارلمانی

در برخی مجامع پارلمانی از جمله اتحادیه بین‌المجالس جهانی، به کشورهایی که از ظرفیت حضور قانونگذاران جوان در هیئت‌های دیپلماتیک بهره ببرند، یک رأی بیشتر داده می‌شود. به همین دلیل یکی از خلاقیت‌های دیپلماتیک مجالس دنیا به سمت حمایت از حضور قانونگذاران جوان (نمایندگان زیر ۴۰ سال) در مراودات دیپلماتیک معطوف شده است.

■ استفاده از پتانسیل زنان نماینده - دیپلمات

زنان نماینده - دیپلمات موفق شده‌اند بخش قابل توجهی از کرسی‌های مدیریتی در مجالس ملی و مجامع مهم پارلمانی را در اختیار داشته باشند. به همین دلیل هرگونه خلاقیت و ابتکار عمل برای جایابی مناسب آنان در گروه‌های دوستی یا هیئت‌های دیپلماتیک پارلمانی

1. The Osce Parliamentary Assembly (OPA)
2. Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE)
3. The Nato Parliamentary Assembly (NPA)
4. Parliamentary Assembly of the Union For the Mediterranean (PA-UFM)
5. Baltic Sea Parliamentary Conference (BSPC)
6. Conference of Parliamentarians of the Arctic Region (CPAR)
7. Office of Science and Technology of the Congress of Deputies
8. Parliamentary Diplomacy Coefficient

می‌تواند ارزش افزوده فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان را ارتقا دهد. برای مثال، مجلس لوک ساب‌های هند با اختصاص یک‌سوم کرسی‌های نمایندگی به زنان و رتبه‌بندی مهارت‌های دیپلماتیک آنان، قدرت چانه‌زنی در «مجمع نمایندگان زن اتحادیه بین‌المجالس» را تقویت کرده است.

■ تقویت دیپلماسی روایی از دریچه نظام‌مندسازی توریسم پارلمانی

برخی مجالس دنیا با تسهیل سفر و بازدید قانونگذاران سایر کشورها به دنبال تقویت دیپلماسی روایی و رفع موانع گسترش روابط پارلمانی متوازن هستند. برای مثال پارلمان سوئد سالانه بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ بازدیدکننده خارجی دارد. این میهمانان ممکن است از رؤسا و رهبران مجالس سایر کشورها باشند [۱۱]. در پاره‌ای از موارد نمایندگان پارلمان سوئد حاضرند خارج از قواعد پارلمان و حتی با هزینه‌های شخصی از مجالس کشورهای دیگر بازدید و به اشتراک‌گذاری تجارب اقدام کنند.

■ توجه به سه عنصر جغرافیا، هویت و تهدیدهای مشترک در ریل‌گذاری دیپلماسی پارلمانی

یکی از ابتکارات دیپلماتیک مجالس ملی و مجامع پارلمانی، توجه به سه عنصر هویت، جغرافیا و تهدیدات مشترک در ریل‌گذاری سیاست‌های کلان مرتبط با دیپلماسی پارلمانی است. برای مثال برخی مجالس دنیا، گروه‌های دوستی را براساس مناطق جغرافیایی تفکیک کرده‌اند. «گروه‌های دوستی پارلمانی»^۱ مالزی در ۹ گروه آسیای جنوب شرقی، اقیانوسیه، آسیای شرقی، جنوب آسیا، آسیای میانه، غرب آسیا، آفریقا، اروپا و آمریکا به تعمیق دیپلماسی پارلمانی با سایر کشورها مبادرت می‌ورزند. یکی از اولویت‌های دیپلماسی پارلمانی اسپانیا، انتفاع حداکثری از زبان و ادبیات مشترک با کشورهای آمریکای لاتین با هدف تقویت روابط دیپلماتیک با مجالس کشورهای مذکور است. در اسپانیا با استناد به بند سوم اصل دهم قانون اساسی، دولت می‌تواند با کشورهای آمریکای لاتین یا کشورهایی که پیوندهای ویژه‌ای با این کشور دارند، «معاهدات تابعیت دوگانه»^۲ منعقد کند.

■ استفاده از ظرفیت مشاوران خبره سیاست خارجی و روابط بین‌الملل

رئیس مجلس شورای اسلامی، رؤسای گروه‌های دوستی، هیئت‌های دیپلماتیک، قانونگذاران عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و اعضای شورای اجرایی مجامع پارلمانی، از متولیان اصلی فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی هستند و اشراف آنان بر نظام مسائل اساسی حوزه روابط بین‌الملل، امری غیرممکن است؛ زیرا سیاست خارجی از حوزه‌های تخصصی مختلفی تشکیل شده است و پیچیدگی‌های خاص خود را دارد. به همین دلیل در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، این امکان برای نمایندگان فراهم شده است با استفاده از ظرفیت نمایندگان ادوار مسلط به حوزه روابط بین‌الملل یا کارشناسان ممتاز سیاست خارجی، به خلق نوآوری و تحول‌گرایی در حوزه دیپلماسی مجامع اقدام کنند. در تبصره «۳» ماده (۴۵) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی تصریح شده است کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی می‌توانند به تعداد کافی مشاور ذی‌صلاح به‌ویژه از میان نمایندگان ادوار که در حوزه‌های مرتبط با کمیسیون صاحب تخصص و تجربه باشند از طریق هیئت‌رئیس به خدمت بگیرند. در همین رابطه استفاده کنشگران دیپلماتیک از نمایندگان ادوار مشرف به حوزه سیاست خارجی و کارشناسان برجسته روابط بین‌الملل، سهم دانش و مهارت در سبد فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان را ارتقا می‌دهد.

■ افزایش سهم گروه‌های غیررسمی در فرایند مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی

مجالس در راستای تقویت کارآمدگرایی و به‌منظور کیفی‌سازی عملکرد، بهبود ساختار و بقای فعالیت خود ناچارند از ظرفیت هر دو گروه بحث رسمی و غیررسمی استفاده کنند. برای مثال، پارلمان فرانسه در سال ۱۹۸۳ «دفتر ارزیابی علمی و فناوری پارلمانی مشهور به اوپکست»^۳ را مورخ ۸ ژوئیه ۱۹۸۳ برای «آگاه‌سازی پارلمان از پیامدهای انتخاب گزینه‌های علمی و فناوری، به‌ویژه، برای قادر ساختن آن برای تصمیم‌گیری‌های روشن‌گرانه» تأسیس کرد. این دفتر، یک شورای علمی را ایجاد کرده است که تنوع رشته‌های علمی و فناوری را در ترکیب

1. Parliamentary Friendship Group

2. Dual Nationality Treaties

3. Parliamentary Office for Scientific and Technological Assessment (POSTA)

خود منعکس می‌کند و از بیست و چهار شخصیت برجسته علمی تشکیل شده است. این شورا به عنوان واسطه جهان سیاست با جهان تحقیقات عمل می‌کند و باید به سخنان محققان و پژوهشگران گوش دهد و نظرهای آنها را جویا شود. در «مرکز همکاری پارلمان و علم»^۱ پارلمان هلند نیز متناسب با حوزه‌های تخصصی کارشناسان، شبکه خبرگان را ایجاد کرده که متناسب با نیاز جلسات از آنان دعوت به عمل می‌آید. از سال ۲۰۱۸ میلادی، هر ساله یک «مینی سمپوزیوم»^۲ توسط مرکز همکاری پارلمان و علم با حضور نمایندگان پارلمان هلند برگزار می‌شود.

■ فرصت آفرینی از پتانسیل نماینده - دیپلمات‌های ادوار پارلمان

استفاده از ظرفیت نمایندگان ادوار مسلط به حوزه سیاست خارجی می‌تواند به غنای ادبیات دیپلماسی پارلمانی کمک نماید. برای مثال در کتابخانه بوندستاگ جمهوری فدرال آلمان از تجارب نمایندگان ادوار برای تقویت مباحث مرتبط با دیپلماسی پارلمانی استفاده می‌شود. از منظر مدیران ارشد بوندستاگ، ارتباط مستمر با نمایندگان ادوار، صاحبان رسانه و خبرگان می‌تواند به مردمی‌سازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان کمک کند.

۴. ابتکارات دیپلماتیک مجلس دوازدهم

مهم‌ترین نتایج حاصل از مطالعه تطبیقی ابتکارات دیپلماتیک مجالس دنیا با تأکید بر ارتقای کارایی، شفافیت، هوشمندسازی و مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران عبارت‌اند از:

■ **ایجاد مرجعی مشخص برای ارتقای دانش و مهارت‌های دیپلماتیک و پشتیبانی از رؤسای گروه‌های دوستی و اعضای هیئت‌های دیپلماتیک** با محوریت اداره کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی می‌تواند ارزش افزوده مذاکرات دیپلماتیک نمایندگان در شرایط پسا جنگ رمضان را افزایش دهد. توصیه می‌شود استفاده از این ابتکار دیپلماتیک در فاصله بین اعلام نتایج انتخابات تا شروع به کار رسمی مجلس، مورد توجه قرار گیرد.

■ **رؤسای گروه‌های دوستی، پل‌های ارتباطی و از دیده‌بانان دیپلماسی پارلمانی** جمهوری اسلامی ایران در عرصه روابط بین‌الملل محسوب می‌شوند، به همین دلیل انتشار وضعیت کنونی و چشم‌انداز تحولات بین‌المللی از منظر رؤسای گروه‌های دوستی در پایه‌گذاری دیپلماسی پارلمانی پیشران بسیار تأثیرگذار است. به همین دلیل یکی از سازوکارهای توانمندسازی کارکرد دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، تأسیس **شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی** و برگزاری جلسات فصلی با حضور نمایندگان کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و ارسال نتایج نشست به ریاست محترم مجلس شورای اسلامی است.

■ **در راستای تقویت دیپلماسی روایی و اعتبارزدایی از جنگ ادراکی غرب** برای القای انزوای ایران در نهادهای بین‌المللی، لازم است بخشی از ریل‌گذاری دیپلماسی پارلمانی به سمت شناسایی پتانسیل‌های تأسیس مجامع پارلمانی منطقه‌ای تمرکز یابد. همان‌گونه که در دیپلماسی دفاعی و رسمی، بازیگران از طریق همکاری‌های امنیتی و سیاسی تلاش می‌کنند به سمت موازنه‌سازی قدرت گام بردارند، در حوزه دیپلماسی پارلمانی نیز منطقه‌گرایی پارلمانی بخشی از ابتکار دیپلماتیک مجلس دوازدهم برای استقرار امنیت پایدار از دریچه برقراری موازنه قدرت است.

■ **پایش و تحلیل مواضع سیاسی رهبران حزب یا فراکسیون حاکم در کشورهای برخوردار از نظام پارلمانی** به صورت مستقیم در ارتقای عملکرد هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم تأثیرگذار است. در این میان تهیه «نقشه جامع احزاب و فراکسیون‌های حاکم بر مجالس آسیا، آفریقا و اروپا»^۳ و تبیین مواضع رهبران حزب حاکم در قبال جمهوری اسلامی ایران، ارزش افزوده فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان مجلس دوازدهم را ارتقا می‌دهد. در همین رابطه، نقش سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران در کشورهای مهم دارای نظام پارلمانی در

1. Parliament and Science Partnership

2. Mini-Symposium

3. Comprehensive Map of the Parties and Factions Ruling the Parliaments of Asia, Africa, and Europe

شناساندن چهره‌های اثرگذار حزب حاکم در پارلمان، از اهمیت بالایی برخوردار است.

■ اشتراک‌گذاری داده‌ها بین اداره کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی با دورکن «مرکز دیپلماسی عمومی و رسانه‌ای» و «معاونت دیپلماسی اقتصادی» وزارت امور خارجه، نقش مهمی را در ارتقای ارزش افزوده رایزنی‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم در مجامع بین‌المللی ایفا و به خلق ثروت و رفاه در کشور کمک می‌کند که در راستای آن می‌توان پیشنهادهایی چون ابتکار عمل نمایندگان برای تأسیس **اتحادیه بین‌المجالس کمربند-راه** که تأثیر زیادی بر پیشرفت سواحل مکران دارد را مورد اشاره قرار داد.

■ یکی از شاخص‌های دیپلماسی پارلمانی هوشمند، دیجیتال‌سازی گزارش‌ها، نشست‌های تخصصی و اسناد دیپلماسی پارلمانی است. توجه به این موضوع، نقش مهمی را در تقویت پل ارتباطی بین جامعه نخبگانی و کمیسیون سیاست خارجی و امنیت ملی ایفا می‌کند و سرعت تبادل و اشتراک‌گذاری یافته‌های مرتبط با دیپلماسی پارلمانی را افزایش می‌دهد.

■ نمایندگانی که برای اولین بار عضو هیئت‌های دیپلماتیک می‌شوند، بایستی به فنون و مهارت‌های دیپلماسی اشراف کامل داشته باشند. در این میان ارائه بسته‌های آموزشی به کنشگران دیپلماسی پارلمانی و قانونگذاران جدیدالورود در خصوص مهارت‌های لابی‌گری، روان‌شناسی سیاست، دیپلماسی بدن، مجامع مهم پارلمانی، اولویت‌های سیاست خارجی در اسناد بالادستی و فنون دیپلماسی در فاصله زمانی اعلام نتایج انتخابات تا شروع به کار مجلس جدید، از تأثیر بالایی در پرورش نماینده-دیپلمات‌های توانمند و کارآمد برخوردار است.

■ ابتکار دیپلماتیک رئیس مجلس شورای اسلامی برای حمایت از تأسیس مجمع رؤسای مراکز پژوهشی بریکس پلاس و شانگهای، ظرفیت نوینی را برای تقویت همکاری‌های مشترک بین اعضا به وجود آورده است.

■ تهیه پیوستار قانون برنامه برای هریک از خلاقیت‌ها و ابتکارات دیپلماتیک نمایندگان می‌تواند رابطه معنادار بین دیپلماسی پارلمانی و فصل ۲۱ قانون برنامه هفتم را تقویت کند.

■ بسیاری از احزاب و فراکسیون‌های مجالس دنیا با ایجاد «رابط پارلمانی»، شناسایی و راهکارهای گسترش روابط با سایر کشورها را در اولویت قرار داده‌اند. در مجلس نمایندگان ژاپن، با تعیین رابط دیپلماتیک برای فراکسیون‌ها، مردمی‌سازی فعالیت دیپلماتیک پارلمان در اولویت قرار دارد. این رویه می‌تواند در مجلس دوازدهم نیز دنبال شود و فراکسیون‌های کلیدی با تعیین رابط دیپلماتیک، نقش مؤثرتری را در مذاکرات دیپلماتیک با سایر مجالس دنیا ایفا کنند. مهم‌ترین لازمه انتفاع حداکثری از ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی فراکسیون پایه، رفع خلأهای شکل‌گیری احزاب و فراکسیون‌های پارلمانی قدرتمند است.

■ یکی از ملزومات دیپلماسی پارلمانی هم‌افزا، بسترسازی برای حضور متناسب بانوان نماینده-دیپلمات در ترکیب گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی است. اهمیت این موضوع در مجامع پارلمانی همچون اتحادیه بین‌المجالس جهانی از اهمیت بالاتری برخوردار است.

■ رایزنی‌های رئیس فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی با هم‌تایان خود در سایر کشورها یا مذاکره با قانونگذاران زن دارای کرسی‌های مدیریتی در مجامع مهم پارلمانی، به ارتقای ارزش افزوده دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران کمک می‌کند. از طرفی اهتمام احزاب و تشکل‌های سیاسی برای حضور بانوان نماینده-دیپلمات در انتخابات مجلس شورای اسلامی، بستر مساعدتری را برای استفاده از این ظرفیت به وجود می‌آورد.

■ تأسیس «کنسرسیوم رؤسای مراکز پژوهشی و کتابخانه‌های مجمع مجالس آسیایی»^۱ با ابتکار عمل رئیس مجلس شورای اسلامی و به‌عنوان یکی از ارکان مشورتی مجمع مجالس آسیایی به حکمرانی دانش و فناوری در چرخه تصمیم‌گیری کمک می‌کند. مهم‌ترین مشکل مجمع در حال حاضر فقدان اجماع قانونگذاران آسیا پیرامون اولویت‌های اساسی قاره‌ای است. به همین دلیل یکی از اولویت‌های این کنسرسیوم باید به سمت شناسایی تهدیدها و فرصت‌های مشترک قاره‌ای معطوف شود.

■ سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران، خط‌مقدم جمع‌آوری اطلاعات میدانی در کشورهای دارای نظام پارلمانی‌اند. به همین دلیل

اشتراک‌گذاری داده‌ها بین مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، اداره کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی و مرکز دیپلماسی عمومی و رسانه‌ای وزارت امور خارجه به ارتقای روابط دیپلماتیک مجلس دوازدهم با کشورهای دارای نظام پارلمانی کمک می‌کند. در ماده (۱۰۰) فصل بیست‌ویکم قانون برنامه هفتم پیشرفت نیز بر ضرورت هماهنگی حداکثری فعالیت‌های دیپلماتیک با وزارت امور خارجه تأکید شده است. به‌منظور توانمندسازی فعالیت‌های دیپلماتیک احزاب و فراکسیون‌های مجلس شورای اسلامی، شناسایی روان‌شناسی سیاسی رهبران احزاب حاکم و مرام‌نامه حزبی کشورهای دارای نظام پارلمانی ضروری است و سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران، مهم‌ترین مرجع ارائه اطلاعات میدانی در خصوص وزن سیاسی و میزان تأثیرگذاری هریک از احزاب و فراکسیون‌های پارلمانی کشور هدف است.

■ گنجاندن ماده الحاقی به قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی برای حضور وابسته‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌ها در مأموریت‌های دیپلماتیک نمایندگان متناظر با اهداف مأموریت، به‌طور مستقیم ضریب اثربخشی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان را ارتقا می‌دهد. به‌نظر می‌رسد همراهی پژوهشگران متناظر با نوع مأموریت هیئت دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، ارزش افزوده مذاکرات آنان را ارتقا دهد.

■ برخی مجالس دنیا در یک دهه اخیر، تجارب ارزشمندی را در زمینه افزایش سهم فناوری‌های نوظهور به‌ویژه هوش مصنوعی در سه حوزه تقنین، نظارت و دیپلماسی پارلمانی به‌دست آورده‌اند که بومی‌سازی تجارب موفق آنان به هوشمندسازی مجلس شورای اسلامی و تحقق دیپلماسی پارلمانی دیجیتال مؤثر است.

۵. جمع‌بندی

یکی از سازوکارهای توانمندسازی هرچه بیشتر فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، ابتکار عمل برای بومی‌سازی خلاقیت‌های دیپلماسی پارلمانی سایر کشورهاست. در جدول ۳ با توجه به نظام مسائل اساسی دیپلماسی پارلمانی به برخی توصیه‌های سیاستی اشاره می‌شود.

جدول ۳. نظام مسائل دیپلماسی پارلمانی و ابتکارات مجلس شورای اسلامی

نظام مسائل اساسی دیپلماسی پارلمانی	ابتکار دیپلماتیک مجلس دوازدهم
فقدان نقشه راه چهارساله دیپلماسی مجامع پارلمانی	- تقویت منطقه‌گرایی پارلمانی و ابتکار عمل در پایه‌گذاری مجامع پارلمانی منطقه‌ای براساس اولویت‌های سیاست خارجی در مقطع پساجنگ رمضان - تهیه اطلس مجامع پارلمانی براساس نقش و جایگاه آنان در اهداف کلان سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران - کنشگری فعال هیئت‌های دیپلماتیک مجلس برای میزبانی هوشمندانه از مجامع پارلمانی منطقه‌ای - ابتکار عمل مجلس دوازدهم برای پایه‌گذاری اتحادیه بین‌المجالس شانگهای - تبیین فرصت‌های دیپلماتیک در مجمع پارلمانی بریکس پلاس - مشارکت هوشمندانه هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم در مجمع پارلمانی کشورهای جنبش عدم تعهد - رایزنی‌های دیپلماتیک معاون اجرایی قوه مقننه در اجلاس‌های مجمع دبیران کل مجالس دنیا - ریل‌گذاری نقشه راه بلندمدت مجلس دوازدهم در اتحادیه بین‌المجالس جهانی متناسب با سند راهبرد پنج‌ساله این اتحادیه در افق ۲۰۳۱ میلادی - ابتکار عمل شورای اجرایی اتحادیه بین‌المجالس مجلس دوازدهم برای ارائه پیشنهاد ماده اضطراری - حضور متناسب قانونگذاران جوان (زیر ۴۰ سال) در ترکیب شورای اجرایی اتحادیه بین‌المجالس برای اضافه شدن یک نفر سهمیه بیشتر به کرسی ایران - شناسایی، غربالگری و تعمیق دیپلماسی پارلمانی متوازن با مجالس آفریقا و آمریکای لاتین
تصویب نشدن اساسنامه دائمی گروه‌های دوستی	- برگزاری نشست‌های فصلی شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی، انتخاب دبیر شورا به ترتیب حروف الفبا و ارائه توصیه‌های سیاستی به مجریان دیپلماسی پارلمانی - مستندسازی شرح مذاکرات رؤسای گروه‌های دوستی

نظام مسائل اساسی دیپلماسی پارلمانی	ابتکار دیپلماتیک مجلس دوازدهم
فقدان انتفاع حداکثری از ظرفیت دیپلماسی پارلمانی سران	- پایه‌گذاری مجمع رؤسای مجالس کشورهای حاشیه دریای خزر - برگزاری اجلاس رؤسای مجالس ایران و کشورهای همسایه - تهیه اطلس زیست‌بوم اجلاس‌های مهم امنیتی و اقتصادی توسط اداره کل امور بین‌الملل مجلس و بررسی فرصت‌ها و تبعات حضور و سخنرانی رئیس مجلس شورای اسلامی در کنفرانس‌های مذکور - افزایش سهم دیپلماسی چهره‌به‌چهره یا رایزنی تلفنی رئیس مجلس شورای اسلامی با همتایان
غفلت از فرصت‌های دیپلماسی پارلمانی مقر	- انتفاع سیاسی و تبلیغاتی از دبیرخانه‌های دائمی مجامع پارلمانی مستقر در تهران - ایجاد گروه تماس بین کنشگران دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی با سه دبیرخانه دائمی مجمع مجالس آسیا، اتحادیه بین‌المجالس اسلامی و دبیرخانه دائمی کنفرانس حمایت از انتفاضه فلسطین
ناترازی مهارت‌های تقنینی و نظارتی نمایندگان با دانش و مهارت‌های دیپلماتیک	- استفاده از نظرات جامعه خبرگانی مشرف بر دیپلماسی پارلمانی برای تقویت خرد جمعی در فعالیت دیپلماتیک نمایندگان - اهتمام کنشگران دیپلماسی پارلمانی به جذب مشاوران خبره سیاست خارجی با استناد به تبصره «(۳)» ماده (۴۵) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی - ارتقای دانش و مهارت‌های دیپلماتیک نمایندگان جدیدالورود، رؤسای گروه‌های دوستی و رؤسای فراکسیون‌ها به علوم و مهارت‌های لابی‌گری، روان‌شناسی سیاست، دیپلماسی بدن، آشنایی با مجامع پارلمانی، قواعد قانون‌نویسی و آشنایی با اسناد بالادستی و فنون مذاکره - پایه‌گذاری شورای مشورتی نماینده- دیپلمات‌های باتجربه ادوار مجلس شورای اسلامی و بهره‌گیری از ابتکارات آنان برای کارآمدسازی دیپلماسی پارلمانی - مستندسازی تاریخ شفاهی رجال دیپلماسی پارلمانی ادوار اول تا دوازدهم مجلس شورای اسلامی با هدف بهره‌گیری از دانش و تجارب انباشته شده آنان - برگزاری دوره‌های آموزشی ارتقای مهارت‌های دیپلماسی پارلمانی در فاصله اعلام نتایج انتخابات تا آغاز فعالیت دور جدید مجلس شورای اسلامی
فقدان انتفاع حداکثری از مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی در جهت ارتقای دیپلماسی روایی مجلس دوازدهم	- پایش و رتبه‌بندی عملکرد فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی از نگاه مردم - اهتمام اندیشکده‌های حکمرانی استانی مرکز پژوهش‌های مجلس به طراحی نظام مسائل اساسی دیپلماسی پارلمانی از نگاه خبرگان سیاست خارجی در استان‌ها
غفلت از نقش بی‌بدیل سه عنصر جغرافیا، هویت و حکمرانی محلی برای تبدیل به هاب دیپلماسی پارلمانی غرب آسیا	- جانمایی مناسب حکمرانی محلی در منظومه دیپلماسی پارلمانی - ابتکار دیپلماتیک مجلس دوازدهم برای تأسیس اتحادیه بین‌المجالس کمربند راه و انتفاع سیاسی و اقتصادی از مزیت ژئوپلیتیک ایران برای توانمندسازی دیپلماسی پارلمانی - توجه ویژه اندیشکده‌های حکمرانی و قانونگذاران استان‌های مرزی به ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی مرز - توجه به قرابت جغرافیایی و هویتی در چینش گروه‌های دوستی
پایین بودن سهم پارلمان دیجیتال در راهبرد فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی	- تهیه سامانه جامع دستیار هوشمند دیپلماسی پارلمانی - مستندسازی سخنرانی‌ها، شرح مذاکرات و فعالیت‌های دیپلماتیک رئیس مجلس، رؤسای گروه‌های دوستی، اعضای کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و اعضای شورای اجرایی بین‌المجالس جمهوری اسلامی ایران
فقدان انتفاع حداکثری از پتانسیل بانوان نماینده- دیپلمات با رویکرد تقویت ضریب دیپلماسی روایی مجلس دوازدهم	- حمایت از حضور حداقل یک نفر از بانوان نماینده در جایگاه رؤسای گروه‌های دوستی مجلس شورای اسلامی - تعیین سهمیه متوازن و متناسب برای بانوان نماینده- دیپلمات در ترکیب پانزده‌نفره شورای اجرایی اتحادیه بین‌المجالس جهانی - استفاده از ظرفیت بانوان نماینده در مذاکرات دیپلماتیک با رؤسای زن مجالس دنیا و مدیران زن مجامع مهم پارلمانی - رایزنی رئیس فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی با همتایان خود در سایر کشورها و مجامع بین‌المللی
فقدان انتفاع سیاسی از پتانسیل دیپلماتیک احزاب و فراکسیون‌های مجلس شورای اسلامی	- ارتقای کنشگری دیپلماتیک دبیران احزاب و رؤسای فراکسیون‌های مجلس شورای اسلامی با تمرکز بر تقویت دیپلماسی مکمل - تأسیس فراکسیون دیپلماسی پارلمانی با حضور نماینده- دیپلمات‌های مشرف بر سیاست خارجی و دیپلماسی اقتصادی - تعیین رابط دیپلماتیک در سه فراکسیون اکثریت، اقلیت و مستقل
غفلت از ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی نظارت پایه	- تعیین یک روز نظارتی برای ارائه گزارش عملکرد فصلی کنشگران دیپلماسی پارلمانی - تقویت فرایندهای نظارت همگانی بر عملکرد هیئت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی

جدول ۴. ابتکارات دیپلماسی پارلمانی و توصیه‌های سیاستی به مجلس شورای اسلامی

ردیف	توصیه سیاستی	دستگاه متولی	دستگاه معین	ملاحظات
۱	آشنایی با فنون و مهارت‌های دیپلماسی پارلمانی روایی متناسب با شرایط نوظهور پسا جنگ رمضان	مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه	یکی از ویژگی‌های جنگ رمضان، تشدید جنگ روایی علیه کشورمان بوده است و مجلس شورای اسلامی از پتانسیل بالایی برای تقویت دیپلماسی روایی از طریق تربیون مجلس و تربیون مجامع بین‌المللی برخوردار است.
۲	بارگذاری سامانه دستیار هوشمند دیپلماسی پارلمانی	مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه	یکی از فرصت‌های پارلمان دیجیتال و دیپلماسی پارلمانی هوشمند، تهیه سامانه بانک جامع ابتکارات و خلاقیت‌های دیپلماتیک تمامی مجالس پیشرو و بومی‌سازی آنها براساس منافع ملی و اولویت‌های سیاست خارجی است.
۳	تشکیل گروه دوستی مجلس دوازدهم با پیمان شانگهای و پیمان بریکس پلاس	مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه	در حال حاضر تمامی گروه‌های دوستی مجلس شورای اسلامی، کشور محور هستند. درحالی‌که بخشی از سیاست خارجی متوازن از دریچه مجامع پارلمانی دنبال می‌شود. در این میان تشکیل گروه دوستی با برخی مجامع همچون بریکس پلاس یا مجمع پارلمانی جنبش عدم عهد کارایی این گروه‌ها را افزایش می‌دهد.
۴	آسیب‌شناسی جنگ رمضان بر اجلاس‌های مجمع مجالس آسیا و اتحادیه بین‌المجالس اسلامی	مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه	یکی از تبعات جنگ رمضان، وجود برخی شکاف‌های سیاسی بین جمهوری اسلامی ایران و برخی کشورهای عرب حاشیه خلیج فارس است که این امر به صورت مستقیم بر تمامی اجلاس‌های مجمع مجالس آسیایی که پس از جنگ رمضان برگزار شده‌اند تأثیر منفی گذاشته‌اند. در این میان برخی کشورهای عربی خواستار تغییر دبیرخانه دائمی مجمع مجالس آسیایی و اتحادیه بین‌المجالس اسلامی از تهران شده‌اند.
۵	ایجاد نظام ارزشیابی مستمر عملکرد سالانه هیئت‌های دیپلماتیک	مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه	برخی مجالس پیشرو با ایجاد نظام ارزشیابی سالانه عملکرد هیئت‌های دیپلماتیک به صورت غیرمستقیم موجب افزایش کارآمدی آنان را فراهم نموده‌اند. استفاده از این رویه در مجلس شورای اسلامی نقش مهمی را در شفافیت افزایشی و ارتقای کارآمدی گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم دارد.
۶	تقویت مجاری نظارت همگانی بر مجریان دیپلماسی پارلمانی	مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه	یکی از ابتکارات مردمی‌سازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان که به صورت مستقیم بر عملکرد و کارآمدی تأثیر می‌گذارد، ایجاد مجاری تقویت نظارت همگانی بر فعالیت‌ها و عملکرد گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی است.

- [1] Lok Sabha Research, "Research and Information Service", 20 06 2026. [Online]. Available: <https://sansad.in/ls/library/research-service>. [Accessed 18 07 2026].
- [2] Sansad, "Parliamentary Research and Training Institute for Democracies", 19 05 2026. [Online]. Available: https://sansad.in/uploads/PRIDE_E_02d4a5bdad.pdf?updated_at=2022-09-14T09:20:51.861Z. [Accessed 15 06 2026].
- [3] Bundestag, "International Parliamentary Scholarship", 07 06 2026. [Online]. Available: <https://www.bundestag.de/en/europe/international/exchange/ips/ips-201258>. [Accessed 10 07 2026].
- [4] Senado, "Conferencia de Presidentes de Parlamentos de la Unión Europea y del Parlamento Europeo", 16 05 2026. [Online]. Available: <https://www.senado.es/web/actividadparlamentaria/relacionesinternacionales/conferenciasasambleasinternacionales/detalleRI/index.html?lang=>. [Accessed 20 07 2026].
- [5] Benamor, Moises, "Artificial Intelligence and Parliamentary Diplomacy", 20 07 2026. [Online]. Available: <https://library.bussola-tech.co/p/artificial-intelligence-and-parliamentary-diplomacy>. [Accessed 30 07 2026].
- [6] European Parliament, "Political groups of the European Parliament", 2026 05 2026. [Online]. Available: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/political-groups>. [Accessed 25 07 2026].
- [7] Parliamentary Assembly, "Poland", 30 06 2026. [Online]. Available: <https://pace.coe.int/en/aplist/countries/32>. [Accessed 29 07 2026].
- [8] R. Marlin, "Performance and Performativity in Contemporary Diplomacy", 18 05 2026. [Online]. Available: <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/performance-and-performativity-contemporary-diplomacy>. [Accessed 14 07 2026].
- [9] Senate of Pakistan, "Committees", 19 04 2026. [Online]. Available: https://senate.gov.pk/en/all_committees.php. [Accessed 30 07 2026].
- [10] NARS, "International Seminar", 14 07 2026. [Online]. Available: <https://www.nars.go.kr/eng/seminar/about.do>. [Accessed 28 07 2026].
- [11] Riksdagen, "Interparliamentary cooperation in the EU", 09 07 2026. [Online]. Available: <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/the-international-work-of-the-riksdag/#foreign-visits-41>. [Accessed 25 07 2026].

عنوان: مطالعه تطبیقی ابتکارات دیپلماتیک مجالس دنیا؛ ظرفیت‌های فراوری دیپلماسی پارلمانی
جمهوری اسلامی ایران

DOI: <https://doi.org/10.22034/mrc.report.21767>

Permanent Link:

Publisher : Islamic Parliament Research Center of Iran

گزیده سیاستی

استفاده از نظرات مشورتی نماینده - دیپلمات‌های باتجربه ادوار مجلس، تشکیل شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی و اهتمام مجریان دیپلماسی پارلمانی به جذب مشاوران خبره سیاست خارجی، ارزش افزوده فعالیت دیپلماتیک نمایندگان را افزایش می‌دهد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir